उदारकक्षोन्नति नीतिको कार्यान्वयनले सिकाइ उपलब्धिमा पारेको प्रभाव

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन
विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्ष (एम.एड.)को आंशिक
आवश्यकता परिपूर्तिका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

झनक बहादुर न्यौपाने

क्याम्पस क्रमाङ्क : ५८/२०६६

परीक्षा क्रमाङ्क : २०४००३६/२०६६

त्रि.वि.द.नं.: ४८९-८७

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस

शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग

सुरुङ्गा, झापा

वि.सं. २०७५/इ.सं. २०१९

त्रि.वि.बाट सम्बन्धन प्राप्त
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
कनकाई नगरपालिका, सुरुङ्गा (झापा)
स्था : २०४७
०२३-५५०१५३
Fax : ०२३-५५०८५३
Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.
प.सं.

मिति :............................

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय, शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग, स्नातकोत्तर तह (एम. एड.) द्वितीय वर्षका परीक्षा क्रमाङ्क २०४००३६/२०६६ का छात्र झनक बहादुर न्यौपानेले मेरो प्रत्यक्ष निर्देशनमा **उदारकक्षोन्नति नीतिको कार्यान्वयनले सिकाइ उपलब्धिमा पारेको प्रभाव** शीर्षकमा तयार पारेको शोधपत्र प्रति म सन्तुष्ट छु । यस शोधपत्रलाई अन्तिम मूल्याङ्कनका लागि शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिमा सिफारिस गर्दछु ।

मिति : ०२ जनवरी २०१९

02 Jan 2019

गोपीकृष्ण भट्टराई
शोध निर्देशक

त्रि.वि.बाट सम्बन्धन प्राप्त
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
कनकाई नगरपालिका, सुरुङ्गा (झापा)
स्था. : २०४७
☎ ०२३-५५०१५३
Fax : ०२३-५५०८५३
Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.
प.सं.

मिति :.........................

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय, शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग, स्नातकोत्तर तह (एम. एड.) द्वितीय वर्ष परीक्षा क्रमाङ्क २०४००३६/२०६६ का छात्र झनक बहादुर न्यौपानेले **उदारकक्षोन्नति नीतिको कार्यान्वयनले सिकाइ उपलब्धिमा पारेको प्रभाव** शीर्षकमा तयार पारेको शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिबाट स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

नाम/थर	पद	हस्ताक्षर
१. सहायक प्रा. मोहनप्रसाद ओली	विभागीय प्रमुख	....
२. सहायक प्रा. गोपीकृष्ण भट्टराई	शोध निर्देशक	....
३. प्रा.डा. प्रदिपचन्द्र गौतम	बाह्य परीक्षक	....

मिति : १७ जनवरी २०१९

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय अन्तर्गत कनकाइ बहुमुखी क्याम्पस झापाको स्नात्तकोत्तर तह द्वितीय वर्षको शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विषयको आशिंक परिपूर्तिका लागि यो शोधपत्र तयार गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयारीको क्रममा शोध प्रस्तावनाको रूपरेखा तयार गर्नेदेखि लिएर शोधपत्रको अन्तिम रूप प्रदान गरुञ्जेलसम्म आवश्यक निर्देशन सल्लाह र सुझाव प्रदान गरिदिने शोधपत्र निर्देशक आदरणीय गुरु श्री गोपीकृष्ण भट्टराईज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यसैगरी शोधकार्य अगाडि बढाउनका लागि वातावरण मिलाई दिने क्याम्पस प्रमुख श्री विकास प्रसाद उप्रेती र विभागीय स्वीकृति प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख श्री मोहनप्रसाद ओलीज्यू र विभागका आदरणीय गुरुहरूप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

अध्ययनको क्रममा सूचना तथा तथ्यांक उपलब्ध गराउने नमुना छनौटमा परेका विद्यालयका प्रधानाध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक, कर्मचारी, अभिभावक र विद्यार्थी जसले यस कार्यका लागि आफ्नो अमूल्य समय प्रदान गरी शोधपत्र तयार गर्न यथेष्ट सहयोग पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्णमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु । यसैगरी सबै सहयोग पुऱ्याउनु हुने मेरा मित्रहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु । शोधपत्र शुद्ध शुद्धी, टाइपिंग तथा सेटिंगका साथै वाक्य संयोजन गर्न विशेष सहयोग पुऱ्याउने मेरो सुपुत्र अजय न्यौपानेलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा, शोधपत्र तयारीको क्रममा भाषिक शुद्धिकरण टङ्कन गरी शोधपत्र तयारीमा अन्तिम रूप दिन आवश्यक सहयोग पुऱ्याउनु हुने सौजन्य डेस्कटप बिर्तामोडकी मैया बराललाई विशेष धन्यवाद प्रदान गर्न चाहन्छु ।

झनक बहादुर न्यौपाने

शोधसार

उदारकक्षोन्नति नीतिको कार्यान्वयनले सिकाइ उपलब्धिमा पारेको प्रभाव शीर्षकमा सम्पन्न यस शोधपत्रको उद्देश्य उदारकक्षोन्नति नीतिको कार्यान्वयनले सिकाइ उपलब्धिमा पारेको प्रभाव विश्लेषण गर्नु रहेको छ ।

अध्ययनका क्रममा वर्णानात्मक प्रक्रिया अपनाई गुणात्मक ढाँचाबाट विश्लेषण गरिएको छ भने विद्यार्थीको तीन शैक्षिक सत्रको वार्षिक परीक्षाफलको अभिलेख अध्ययन गरी त्यसको परिणात्मक विश्लेषण पनि गरिएको हुँदा मिश्रित ढाँचाको प्रयोग गरिएको छ । अध्ययनमा काँकरभिट्टा स्रोतकेन्द्र अन्तर्गत पर्ने २२ वटा सामुदायिक विद्यालय ती विद्यालयका प्रधानाध्यापक, आधारभूत तहका शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक सम्बन्धित स्रोतव्यक्तिलाई जनसंख्याका रूपमा लिइएको छ भने ती मध्ये चारवटा विद्यालयलाई उद्देश्यमूलक नमुना छनौट प्रक्रियाबाट नमुना छनौट गरिएको छ ।

प्रधानाध्यापक, विद्यार्थी, शिक्षक, स्रोतव्यक्तिबाट प्रश्नावली र अभिभावकबाट छलफलका माध्यमद्वारा साथै विद्यालयका निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र उदारकक्षोन्नति नीतिसँग सम्बन्धित अभिलेखको अवलोकन र अध्ययन गरी प्राथमिक र द्वितीय दुवै स्रोतबाट तथ्यांक संकलन गरिएको छ। संकलित तथ्यांकहरूलाई विभिन्न तालिका तथा अनुच्छेदमा प्रस्तुतीकरण गरी प्रश्नावली र छलफलका माध्यमद्वारा प्राप्त प्रतिक्रियाहरूलाई तथ्यांक शाास्त्रीय विधिबाट व्याख्या, विश्लेषण गरिएको छ । उदारकक्षोन्नति नीतिको कार्यान्वयनले सिकाइ उपलब्धि पारेको प्रभावलाई विभिन्न अध्ययन गरेर तुलानात्मक विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

विद्यालयहरूमा उदारकक्षोन्नति नीति कार्यान्वयन भइरहेकोले कक्षा, १, २ र ३ को सिकाइ उपलब्धि अघिल्लो वर्षको तुलनामा पछिल्लो वर्षमा वृद्धि भएको पाइएको छ। त्यस्तै आवधिक परीक्षा र निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनबाट कक्षोन्नति गरिएका कक्षाहरू ४ र ५ को पनि सिकाइ उपलब्धि अघिल्लो वर्षको तुलना पछिल्लो वर्षहरूमा वृद्धि भएको पाइएको छ। मूल्याङ्कनमा पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेको मापदण्डलाई आधार बनाइएको छ र शिक्षकहरूले विद्यार्थी मूल्याङ्कनको यस पद्धतिलाइ झन्झटिलो रूपमा लिइएको पाइएको छ। उदारकक्षोन्नति नीतिले पनि विद्यालयमा भर्ना भएका सबै विद्यार्थीहरू एक शैक्षिक

सत्रको अध्ययन पूरा गरेपछि उत्तीर्ण भई माथिल्लो कक्षामा अध्ययन गर्न सक्षम हुन नसकेको देखिन्छ ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन पद्धतिलाई अझै प्रभावकारी बनाई कक्षोन्नति बढाउनका लागि विद्यार्थी कार्यसञ्चयिका निर्माण र प्रधानाध्यापक, शिक्षक, अभिभावकलाई थप तालिमको व्यवस्था गर्नु आवश्यक छ। यसलाई शिक्षकहरूको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनको आधार बनाई नीति निर्माण तहदेखि कार्यान्वयन तह सम्म निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्ने स्पष्ट जिम्मेवारी तोकी उदारकक्षोन्नति नीतिलाई पूर्ण रूपमा सफल पार्न आवश्यक देखिन्छ ।

विषय सूची

क्र.स. शीर्षक	पृष्ठ सङ्ख्या

परिच्छेद एक

परिचय

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्याको कथन	४
१.३ अध्ययनको औचित्य	५
१.४ अध्ययनको उद्देश्य	६
१.५ अनुसन्धानका लागि प्रश्न	६
१.६ अध्ययनको परिसीमा	७

परिच्छेद दुई

सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन तथा सैद्धान्तिक खाका

२.१ सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन	८
२.२ सैद्धान्तिक खाका	१५
२.३ शैक्षिक उपदेयता	१७

परिच्छेद तीन

अध्ययन विधि

३.१ अनुसन्धानात्मक ढाँचा	१८
३.२ जनसंख्या	१८
३.३ नमुना छनौट प्रक्रिया तथा नमुनाको आकार र छनौटको आधार	१८
३.४ तथ्याङ्क सङ्कलन साधनहरू	१९
३.४.१ प्रश्नावली	१९
३.४.२ अन्तर्वार्ताका लागि प्रश्नावली	१९
३.४.३ समूह छलफलका सवालहरु	२०
३.४.४ सर्वेक्षण फारम	२०

३.५ तथ्याङ्क स्रोत २०

३.५.१ प्राथमिक स्रोत २०

३.५.२ द्वितीय स्रोत २०

३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण २१

परिच्छेद चार

तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण

४.१ उदारकक्षोन्नति नीतिको कार्यान्वयनको वर्तमान अवस्था २२

४.१.१ सिकाइ उपलब्धिको तुलनात्मक विश्लेषण २८

४.१.२ कक्षा ४ र ५ को सिकाइ उपलब्धिको तुलनात्मक विश्लेषण २९

४.२ उदारकक्षोन्नति नीतिको कार्यान्वयले सिकाइ उपलब्धिमा पारेको प्रभाव ३८

४.२.१ प्राप्त प्रतिक्रियाको विश्लेषण ३८

४.३ उदारकक्षोन्नति नीति कार्यान्वयनका समस्याहरू ३८

४.४ उदारकक्षोन्नति नीतिको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरू ४१

परिच्छेद पाँच

प्राप्ति, निष्कर्ष र सुझाव

५.१ प्राप्ति ४४

५.२ निष्कर्ष ४५

५.३ सुझावहरू ४६

५.४ शोधपत्रको निचोड ४९

सन्दर्भ सूची

अनुसूचीहरू

तालिका सूची

तालिका नं. पृष्ठ सङ्ख्या

१ : शैक्षिक सत्र २०७० को जम्मा विद्यार्थी भर्ना २२

२ : शैक्षिक सत्र २०७२ को जम्मा विद्यार्थी भर्ना २३

३ : शैक्षिक सत्र २०७४ को जम्मा विद्यार्थी भर्ना २३

४ : शैक्षिक सत्र २०७० को परीक्षामा सम्मितिल विद्यार्थी २४

५ : शैक्षिक सत्र २०७२ को परीक्षामा सम्मितिल विद्यार्थी २५

६ : शैक्षिक सत्र २०७४ को परीक्षामा सम्मितिल विद्यार्थी २५

७ : शैक्षिक सत्र २०७० को परीक्षामा उत्तीर्ण विद्यार्थी विवरण २६

८ : शैक्षिक सत्र २०७२ को परीक्षामा उत्तीर्ण विद्यार्थी विवरण २७

९ : शैक्षिक सत्र २०७४ को परीक्षामा उत्तीर्ण विद्यार्थी विवरण २७

१०: निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया अपनाउने विद्यालय संख्या ३१

११ : निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन पद्धतिले उदारकक्षोन्नति नीतिको कार्यान्वयनमा प्रविधिक सहयोगको स्रोत ३२

१२: सधैं विद्यालय आउने गर्छौं भन्ने विद्यार्थीको संख्या ३३

१३: विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया ३३

१४: विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया ३४

१५: विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया ३५

१६ : पाठशिक्षण सँग सँगै विद्यार्थी मूल्याङ्कन पनि गर्दै आउने शिक्षक विवरण ३५

चित्र सूची

तालिका नं.	पृष्ठ सङ्ख्या
१: सिकाइ उपलब्धिको तुलनात्मक विश्लेषण	२८
२: सिकाइ उपलब्धिको तुलनात्मक विश्लेषण	२९
.३ प्राविधिक सहयोगको स्रोत	३३
४ तालिका १३ र १४ लाई वृत्तचित्रमा देखाउँदा विद्यार्थी मूल्याङ्कन पद्धति	३४
. ५ विद्यार्थी मूल्यांकन गर्ने तरिका	३५